

شاه عبد العظیم

آرامگاه عبدالعظیم حسنی در مجموعه آرامگاه های نوادگان حسن بن علی است که در شهر ری (در جنوب تهران) قرار دارد. این آرامگاه با آرامگاه حمزه و طاهر یکی از مشهورترین زیارتگاه های شیعیان ایران بوده و مربوط به دوره ایلخانی - دوره صفوی - دوره قاجار است. این اثر در تاریخ ۱۱ بهمن ۱۳۳۴ با شماره ثبت ۴۰۶ به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

نسب عبدالعظیم

احمد بن علی نجاشی (یکی از بزرگان علم رجال)، درباره نسب وی می نویسد: هنگامی که جنازه او را برای غسل برهنه می کردند، در جیب لباس وی نوشته ای یافت شد که در آن، نسبش، این گونه نوشته شده بود: من ابوالقاسم، عبدالعظیم بن عبدالله بن علی بن حسن بن زید بن علی بن حسن بن علی بن ابی طالب هستم . براساس این نسخه از رجال النجاشی ، در نسب ایشان ، میان وی و امام حسن، پنج نفر واسطه وجود دارد ؛ لیکن در نسخه های معتبر این کتاب ، میان «زید» - یعنی جدّ سوّم ایشان - و امام حسن علیه السلام ، شخص دیگری واسطه نیست . بنابراین ، نیاکان حضرت عبدالعظیم علیه السلام به ترتیب ، عبارت اند از :

۱. عبدالله بن علی

پدر عبدالعظیم، «عبدالله» نام داشت و مادرش، «فاطمه» دختر عقبه بن قیس بود. عبدالله، در زمان حیات جدّش «حسن بن زید» زاده شد و چون پیش از زایشش، پدرش «علی» در زندان درگذشت، جدّش سرپرستی او را به عهده گرفت.

۲. علی بن حسن

نام جدّ نخست عبدالعظیم، «علی» و لقب او «سدید» است. وی همراه پسر عمویش عبدالله محض و گروهی دیگر از سادات حسینی، در دوران خلافت منصور بر ضدّ عبّاسیان قیام کرد. جمعی از آنان و از جمله وی ، دستگیر و به بغداد منتقل شدند . او پس از مدّتی در زندان وفات یافت .

۳. حسن بن زید

جدّ دوّم عبدالعظیم، «حسن» نام داشت. وی تنها فرزند پسر زید بود که از بزرگان عصر خودش به شمار میرفت و در بین بنی هاشم، به بخشش، کرم، سخاوت و خدمت به نیازمندان، شهرت داشته است. وی از

سوی منصور خلیفه عباسی به ولایت مدینه گمارده شد؛ ولی پس از مدتی، مورد خشم او قرار گرفت و به زندان افتاد و در سال ۱۶۸ ق، در هشتاد سالگی از دنیا رفت.

۴. زید فرزند (حسن پسر علی بن ابیطالب)

جدّ سوّم عبدالعظیم، زید فرزند بزرگ امام حسن است. ایشان سرپرست اوقاف پیامبر اسلام بوده و به بزرگواری، پرهیزکاری و نیکوکاری توصیف گردیده است. شاعران، او را ستوده و مردم از هر سو به وی روی می آورده‌اند. وی در یکصد سالگی، چشم از جهان فرو بست و در زمینی به نام «حاجز» در نزدیکی مدینه دفن گردید.

گنبد آرامگاه عبدالعظیم

بناها

بنای نخستین این آرامگاه را محمد پسر زید داعی علوی در نیمه دوم قرن سوم هجری قمری برابر با با قرن نهم میلادی تعمیر اساسی کرد. در گاه اصلی ورودی آن که در شمال آرامگاه قرار دارد به فرمان پادشاهان خاندان بویه و سپس با تلاش مجدالملک قمی ساخته شد.

بنای آرامگاه در بخش پایین چهارگوشی است که هر سوی آن حدود هشت متر است. در بالا مانند همه بناهای سلجوقی بر فراز چهارگوشه حرم چهار گوشوار یعنی چهار طاق مورب بنا کرده‌اند و بالاتر از آن یک هشت ضلعی و بر روی آن یک شانزده ضلعی ساخته‌اند. روی این شانزده ضلعی گنبد اصلی حرم ساخته شده است. تمام این بخش‌ها از درون آیینه‌کاری شده است. تعمیر و تغییرات اصلی این بخش در زمان

شاه‌طهماسب صفوی انجام گرفته است. صحن‌ها و ایوان از آثار دوره صفوی می باشد. در دوره قاجار تعمیرات و اضافات بسیاری صورت گرفت. پوشش زرین گنبد به فرمان ناصرالدین شاه در سال ۱۲۷۰ هجری قمری برابر با ۱۸۳۵ میلادی انجام گرفته است.

آثار تاریخی

تاریخ ساخت صندوق داخل آرامگاه عبدالعظیم ۷۲۵ هجری قمری برابر با ۱۳۳۵ میلادی است.

دو لوحه کتیبه چوبی روی یک جفت در چوبی جدید تر نصب شده که تاریخ ساخت لوحه‌ها ۸۴۸ هجری قمری مطابق با ۱۴۴۴ میلادی است.

تاریخ ساخت درب بزرگ چوبی بین رواق شمالی و مسجد زنانه ۹۰۴ هجری قمری (برابر با ۱۴۹۸ میلادی) و به سبک دوره تیموری است.

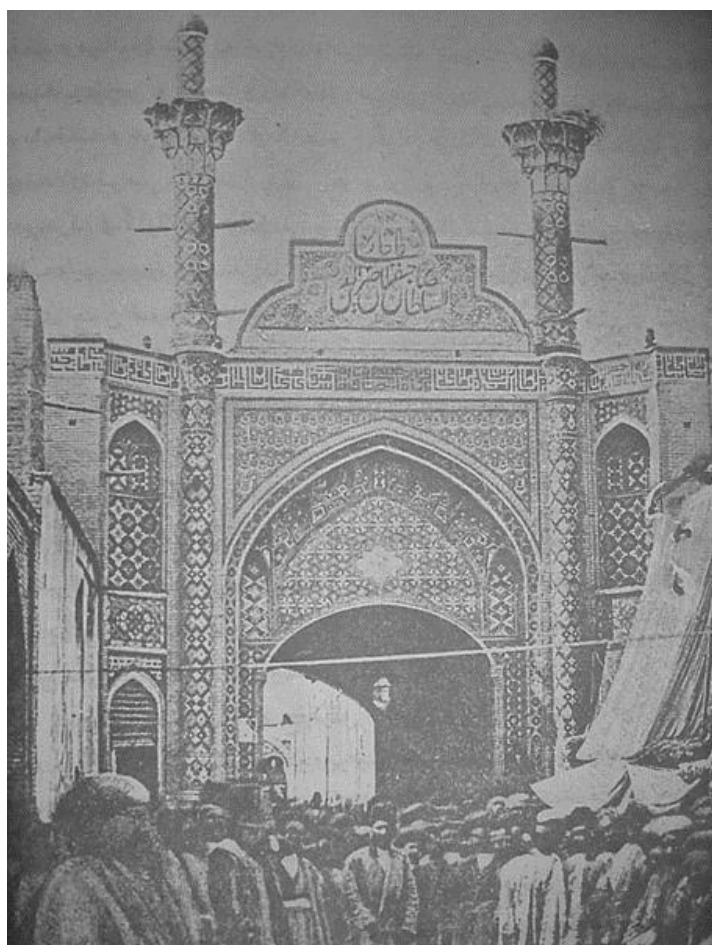
سردر آرامگاه در زمان کنونی با نشان زمان و شمار آرا رفراندوم جمهوری اسلامی

آرامگاه‌های پیرامون

بسیاری از نامداران ایران در کنار آرامگاه و رواق‌های اطراف، عمدتاً در باغ طوطی، به خاک سپرده شده‌اند. از جمله: ناصرالدین شاه قاجار (که پس از پیروزی انقلاب اسلامی تخریب گشت!!!)، آیت‌الله سید ابوالقاسم

کاشانی، ملا علی کنی و محمد قزوینی، عباس اقبال آشتیانی، شیخ محمد خیابانی، ستار خان، محمدتقی فلسفی و برخی حکام اردلان که از وابستگان پادشاهان قاجار بودند نیز در صحن آرمیده‌اند.

در دوره پهلوی آرامگاهی در جوار این آستان برای رضا شاه پهلوی تدارک دیده شد که به تدریج بسیاری از وابستگان این خاندان در آن جا به خاک سپرده شدند. از جمله: علیرضا پهلوی، سلیمان بهبودی، سپهبد فضل‌الله زاهدی، ارتشبد محمد خاتم، حسن علی منصور. این آرامگاه پس از انقلاب اسلامی سال ۱۳۵۷ به همراه آرامگاه پنجاه تن از وابستگان رژیم گذشته توسط گروهی به سردستگی روحانی بدنام صادق خلخالی وحشیانه ویران شد.

سردر آرامگاه در دوران قاجار با نشان سلطان صاحبقران، بانی نوسازی بنا

درگذشت عبدالعظیم

عبدالعظیم از ترس خشم خلیفه وقت فرار کرده و به ری وارد می‌شود و در سرداب خانه یکی از شیعیان آن شهر به زندگی پنهانی روی می‌آورد. او روزها روزه می‌گرفت و شبها به نماز می‌ایستاد. گاهی پنهانی از خانه بیرون می‌آمد و قبری را که اکنون روبروی آرامگاهش است زیارت می‌کرد.

پس از مدتی عبدالعظیم بیمار می‌شود و چندی بعد در می‌گذرد. هنگامی که خواستند او را غسل بدهند کاغذی را در پیراهنش می‌یابند که او خود و پدرانش را نام می‌برد: من ابوالقاسم پسر عبدالله پسر علی پسر حسن پسر زید پسر حسن پسر علی بن ابیطالب هستم.